

Sygn. akt II CSK 637/08

POSTANOWIENIE

Dnia 29 kwietnia 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Barbara Myszka (przewodniczący)
SSN Wojciech Katner
SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Z. J.
przy uczestnictwie W. M. i in. ,
o stwierdzenie nabycia spadku po A. M.,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 29 kwietnia 2009 r.,
skargi kasacyjnej uczestniczek postępowania W. M.,
M. M. i D. M.-K.
od postanowienia Sądu Okręgowego w G.
z dnia 28 grudnia 2007 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 5 września 2006 r. Sąd Rejonowy stwierdził, że spadek po zmarłym A. M. na podstawie ustawy nabyły: żona W. M. oraz córki D. M.-K., J. M. i M. M., po 1/4 części każda z nich. Jednocześnie Sąd ten odmówił zatwierdzenia uchylenia się przez wymienionych spadkobierców od skutków prawnych niezachowania terminu do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku.

Sąd Okręgowy, na skutek apelacji J. M., zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w ten sposób, że zatwierdził uchylenie się przez skarżącą od skutków prawnych niezachowania terminu do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, a w pozostałym zakresie postanowienie to uchylił i przekazał sprawę Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy – z udziałem wezwanej w charakterze uczestniczki postępowania A. F. – Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 2 października 2007 r. stwierdził, że spadek po zmarłym A. M. na podstawie ustawy nabyły: żona W. M. oraz córki D. M.-K. i M. D. M., po 1/3 części każda z nich. Sąd Rejonowy wskazał, że zgromadzony w sprawie materiał dowodowy nie daje podstawy do przyjęcia, że spadkodawca A. M. sporządził testament, ani tym bardziej do ustalenia jego treści. W konsekwencji uznał, że spadku po zmarłym nie mogła nabyć z mocy testamentu A. F. Spadek ten nabyli spadkobiercy ustawowi z wyjątkiem J. M., która go skutecznie odrzuciła.

Zaskarżonym skargą kasacyjną postanowieniem Sąd Okręgowy oddalił apelację uczestniczek postępowania W. M., D. M.-K. i M. D. M. od postanowienia Sądu Rejonowego. Sąd Okręgowy wskazał, że – wbrew odmiennym ustaleniom Sądu pierwszej instancji – spadkodawca A. M. sporządził testament własnoręczny na rzecz A. F., która testament ten celowo ukryła, bądź zniszczyła po powzięciu wiadomości o licznych długach spadkowych. Wobec braku jednak możliwości jednoznacznego ustalenia treści tego testamentu, stwierdzenie nabycia spadku według porządku ustawowego jest rozstrzygnięciem prawidłowym.

W skardze kasacyjnej opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 k.p.c. uczestniczki postępowania W. M., M. D. M. i D. M.-K. wniosły o uchylenie postanowienia Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy temu Sądowi do

ponownego rozpoznania, podnosząc zarzuty naruszenia art. 926 i art. 948 § 1 i 2 k.c. oraz art. 233 § 1 k.p.c.

Uczestniczka postępowania A. F. w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniosła o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem judykatury, treść testamentu własnoręcznego oraz fakt jego sporządzenia w przepisanej formie mogą być ustalone przez sąd spadku jako przesłanka rozstrzygnięcia o dziedziczeniu – w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku albo w postępowaniu o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku – na podstawie wszelkich środków dowodowych (zob. uchwały Sądu Najwyższego: z dnia 29 maja 1987 r., III CZP 25/87, OSNC 1988, nr 9, poz. 117 oraz z dnia 13 listopada 1992 r., III CZP 120/92, OSNC 1993, nr 3, poz. 26, a także postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 kwietnia 1999 r., II CKN 255/98, OSNC 1999, nr 11/194, z dnia 8 października 2004 r., V CK 184/04, nie publ. i z dnia 20 lipca 2005 r., II CK 2/05, nie publ.). Dopuszczając taką możliwość Sąd Okręgowy stwierdził, że spadkodawca A. M. sporządził testament własnoręczny, którego treści nie można jednak ustalić w sposób nie budzący wątpliwości. Z jednej bowiem strony, z zeznań uczestniczek postępowania (spadkobierczyń ustawowych) wynika, że na podstawie tego testamentu do całości spadku powołana została A. F., z drugiej zaś, że spadkodawca dokonał na jej rzecz jedynie zapisu cennej dla siebie spuścizny literackiej i zdjęć. Żadna z wymienionych uczestniczek postępowania nie twierdziła przy tym, że rozrządzeniem testamentowym objęty został udział w prawie do lokalu mieszkalnego, najbardziej wartościowym składniku masy spadkowej.

Z przytoczonych motywów zaskarżonego postanowienia wynika, że – według Sądu Okręgowego – niejednoznaczność treści testamentu wyłącza możliwość dziedziczenia na jego podstawie. Zapatrywanie takie nie zasługuje jednak na aprobatę.

W świetle art. 926 § 2 k.c. nie ulega wątpliwości, że ustawodawca daje pierwszeństwo porządkowi dziedziczenia określonego wolą spadkodawcy, wyrażoną w testamencie. Dziedziczenie ustawowe wchodzi w rachubę dopiero

wtedy, gdy spadkodawca w ogóle nie sporządził testamentu, sporządził testament, który okazał się nieważny lub bezskuteczny albo sporządzając testament ograniczył się do innych rozrządzeń. Nieprecyzyjność dyspozycji spadkodawcy zawartych w testamencie nie przesądza jego nieważności. Pociąga natomiast za sobą konieczność dokonania wykładni, ustalenia treści dokonanych w nim rozrządzeń z uwzględnieniem reguł określonych w art. 948 § 1 i 2 k.c.

Zgodzić się trzeba z zapatrywaniem skarżących, że Sąd Okręgowy dostrzegając niejasność, nieprecyzyjność testamentu spadkodawcy, w istocie uchylił się od dokonania jego wykładni. Wskazał bowiem jedynie na elementy treści testamentu pozwalające uznać go za źródło powołania do spadku, jak i sprzeciwiające się temu, nie wyrażając w tym zakresie własnej stanowczej oceny. Brak jednoznacznego stanowiska w tej kwestii, istotnej dla rozstrzygnięcia sprawy, nie pozwala skutecznie odeprzeć zarzutów naruszenia art. 926 i art. 948 k.c.

Chybiony natomiast okazał się zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. Uznanie przez Sąd Okręgowy, że w rozpoznawanej sprawie zastosowanie ma ustawowy porządek dziedziczenia, nie było wynikiem wadliwej oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, lecz zaniechania dokonania wykładni testamentu wbrew obowiązкови wynikającemu z art. 948 k.c.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.